

---

Milan Dolenc, *Zagovori v slovenski ljudski medicini*. Uredili in dopolnili Zvonka Zupanič Slavec in Marija Makarovič. Ljubljana: Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani, 1999. 276 str., ilustr.

Univerzitetni profesor na Veterinarskem oddelku Biotehniške fakultete v Ljubljani dr. Milan Dolenc je po upokojitvi pogosto prihajal na Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani s kakšno prošnjo, novim podatkom, novimi izzivi za svoje delo, vendar kljub svoji zagnanosti svojega življenjskega dela, ki se ga je lotil v tem obdobju ni mogel dokončati tako, kakor si je želel. Tako zagovori po vsebinski strani namreč še vedno čakajo na kompetentnega raziskovalca, saj mora v tem primeru poleg etnološkega znanja res obvladati tudi medicino in veterino in ne zadošča le filološko znanje, ki ga ima današnji slovenist. Vse to kaže, da bi se bilo treba zagovorov lotiti skupinsko. Dober zgled temu dajeta že zgodovinarica medicine dr. Zvonka Zupanič Slavec in etnologinja dr. Marija Makarovič. Hvalevredno je, da sta delo v okviru danih možnosti pripravili do ravni, da je vendarle moglo zagledati beli dan.

V spremni besedi sta izrecno poudarili, da je delo ostalo, žal, torzo, in pokazali na nekatere njegove šibke točke, da bi koga od poznejših raziskovalcev ne zavedlo k napačnim sklepom. Zvonka Zupanič Slavec opozarja na poseben jezik in slog tega žanra, ki ima praviloma medicinsko pa tudi religiozno funkcijo in ga je le na robu še mogoče uvrstiti v sistem slovstvene folklore. Zgodovinarica medicine najstarejši način zdravljenja, to je z besedami, upravičeno povezuje z današnjim alternativnim zdravljenjem. Glede na mednarodni izvir številnih slovenskih zagovorov je smiselno, da sta spremni besedi obeh avtoric prevedeni tudi v nemščino.

Sledi uvodna beseda pokojnega Milana Dolenca, ki se v njej največ opira na Ivana Grafenauerja in Milka Matičetovega. Iz nje zvemo, da je Vinko Möderndorfer, ki se je še pred Dolencem največ ukvarjal s to problematiko, zbral 230 popolnih in 35 okrnjenih zagovorov, on sam, Milan Dolenc, pa je zbral 780 enot tovrstnega gradiva, v katerem niso le zagovori, temveč tudi rotitive, apokrifne molitve ipd. Največ zagovorov se nanaša

na odpravo posledic kačjega pika tako pri ljudeh kot živalih in izvirajo iz davnine, vendar jih je veliko preoblečenih v krščansko besedišče.

Prvo poglavje je namenjeno pregledu, kaj so doslej različni avtorji pisali o zagovorih od Valvasorja naprej. Sledi osem poglavij, v katerih so zbrani zagovori zoper različne bolezni, začenši s kužnimi prek notranjih, bolezni kože, zagovori zoper poškodbe in nezgode do otroških in drugih različnih bolezni in zagovorov, ki veljajo za vse bolezni hkrati. Deveto in deseto poglavje vsebujeta zagovore zoper bolezni pri živini. Deseto poglavje predstavlja skrivno pisavo za zagovore, zadnji dve pa apokrifne molitve kot obrambo pred boleznimi in dve ljudski pesmi, v kateri je Jezus »arzat«. Na koncu so objavljeni viri in literatura na podlagi dveh Dolenčevih prispevkov o tukajšnji temi. Za boljše razumevanje besedil je dodan slovarček narečnih, starih in zastarelih knjižnih ter germanskih in romanskih sposojenih in pri prepisovanju starejših besed narobe prepisanih besed, ki so navedene v zagovorih in navodilih za zagovarjanje. Povzetek ponovi temeljna dognanja posameznih poglavij.

Marija Stanonik

*Tomaž Holmar*: Uredila Marija Makarovič. Celovec: Krščanska kulturna zveza, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, 2001. 328 str., ilustr.

Poleti leta 1999 sem štirinajst dni prebila pri Inštitutu Urbana Jarnika v Celovcu. Ta čas sem se po zaslugi Milke Olip iz Sel seznanila z župnikom Tomažem Holmarjem na Obirskem. V poročilu sem o tem obisku zapisala: »Dolg pogovor o položaju Slovencev na avstrijskem Koroškem. Odkrijeva marsikaterega skupnega znanca, o marsičem imava podobno stališče, zato je pogovor sproščen. Pri njem sem postala pozorna na besede: možatost, kremenitost. Tega nam vsem manjka.« Izostalo pa je, kar sem si ves čas pogovora z gospodom Tomažem Holmarjem mislila, namreč, kako dragoceno bi bilo zapisati vse te njegove misli in njegovo življenjsko pot. Kako lepo in dobro je, da se je to uresničilo.

Leta 2001 je ta zavedni slovenski duhovnik in zborovodja Tomaž Holmar, župnik na Obirskem, praznoval diamantno obletnico (sedemdeset let) mašniškega posvečenja in petdesetletnico duhovniške službe v isti fari. Krščanska kulturna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik sta mu po zamisli in v organizaciji Nužeja Tolmajerja pripravili imeniten zbornik, ki ga je uredila dr. Marija Makarovič in s slavljenecem pripravila njegovo avtobiografijo. Zato knjiga *Tomaž Holmar* ni navaden zbornik, je delo o žitju in bitju celotne slovenske skupnosti na avstrijskem Koroškem v 20. stoletju skozi življenjsko usodo posameznika. Tako knjiga ni suhoparno zgodovinsko nizanje dejstev, ampak so ta vedno prepojena z osebnim doživljanjem. Vendar tudi to še ne zadošča! V njej namreč etnološko oko opazi gradivo, ki pozveduje po njem le njegov/a koleg/ic/a, in to je njena dodatna vrednost. V njem pa bi lahko našli marsikako pobudo zase tudi duhovno naravnani bralci, za liturgično obnovo vneti duhovniki in za glasbo nadarjeni kristjani.

Sicer je pri pripravi knjige sodelovala še cela vrsta slavljenčevih častilcev, sobratov v duhovništvu, faranov in prijateljev. Tudi pri zbiranju avtorjevega bibliografskega gradiva se je izkazal Nužej Tolmajer, tajnik Krščanske kulturne zveze, ki je napisal občuteno spremeno besedo, za njim pa še župan in podžupan občine Železna Kapla-Bela, kamor